

WŁAŚCIWOŚĆ TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

W niniejszej notce tematycznej przedstawiono zakres uprawnień Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), w którego skład wchodzi dwie instancje (właściwy [Trybunał Sprawiedliwości](#) i [Sąd](#)) i który rozpatruje różne rodzaje skarg zgodnie z zapisami art. 19 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE), art. 251-281 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), art. 136 Euratom oraz protokołu nr 3 załączonego do Traktatów w sprawie Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI

A. Bezpośrednie skargi przeciwko państwom członkowskim lub instytucjom, organom, urządnom bądź agencjom Unii Europejskiej

Trybunał Sprawiedliwości jest właściwy do rozpatrywania skarg przeciwko państwom członkowskim lub instytucjom, które nie dopełniły zobowiązań wynikających z prawa Unii Europejskiej.

1. Skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego

Skargi te są wnoszone:

- albo przez Komisję, po postępowaniu poprzedzającym wniesienie skargi (art. 258 TFUE): po umożliwieniu państwu członkowskiemu przedstawienia uwag i wydaniu uzasadnionej opinii (zob. notę [1.3.8](#));
- albo przez państwo członkowskie przeciwko innemu państwu członkowskiemu po wniesieniu sprawy do Komisji (art. 259 TFUE).

Rola Trybunału:

- stwierdzenie, że państwo członkowskie uchybiło zobowiązaniom – w takim przypadku państwo członkowskie jest zobowiązane do natychmiastowego usunięcia uchybienia;
- jeżeli w wyniku kolejnej skargi złożonej przez Komisję Trybunał stwierdzi, że dane państwo członkowskie nie zastosowało się do wyroku, może nałożyć na nie karę finansową (ryczałt lub okresową karę pieniężną) w wysokości określonej przez Trybunał na podstawie wniosku Komisji (art. 260 TFUE).

2. Skargi o stwierdzenie nieważności lub skargi o zaniechanie wniesione przeciwko instytucjom Unii Europejskiej

Przedmiot: sprawy, w których skarżący domaga się uchylecia środka, co do którego zarzuca niezgodność z prawem UE (uchylenie: art. 263 TFUE), lub – w razie naruszenia prawa UE – w których instytucja, organ, urząd lub agencja zaniechały działania (art. 265 TFUE).

Wniesienie skargi: skarga może zostać wniesiona przez państwa członkowskie, same instytucje lub przez każdą osobę fizyczną lub prawną, jeżeli dotyczy środka (w szczególności rozporządzenia, dyrektywy lub decyzji) przyjętego przez instytucję, organ, urząd lub agencję UE i skierowanego do tych podmiotów.

Rola Trybunału: Trybunał orzeka o nieważności aktu lub stwierdza zaniechanie – w takim przypadku instytucja, która dopuściła się uchybienia, jest zobowiązana do przyjęcia niezbędnych środków, które zapewnią wykonanie wyroku Trybunału (art. 266 TFUE).

3. Inne skargi bezpośrednie

Jako że Sąd jest właściwy dla rozpatrywania w pierwszej instancji wszystkich spraw z art. 263, 265, 268, 270 i 272 TFUE, do Trybunału Sprawiedliwości wnosi się tylko skargi na decyzje Komisji o nałożeniu kar na firmy (art. 261), a także skargi przewidziane w [statucie Trybunału Sprawiedliwości](#) (zmienionym rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 741/2012 z dnia 11 sierpnia 2012 r., rozporządzeniem (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. i rozporządzeniem (UE, Euratom) 2016/1192 z dnia 6 lipca 2016 r.). Artykuł 51 statutu Trybunału Sprawiedliwości przewiduje, że na zasadzie odstępstwa od zasady określonej w art. 256 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Trybunał Sprawiedliwości jest właściwy do orzekania w zakresie skarg, o których mowa w art. 263 i 265 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, wniesionych przez państwo członkowskie i kierowanych:

- przeciwko aktowi lub zaniechaniu Parlamentu Europejskiego lub Rady lub obu tych instytucji stanowiących wspólnie, z wyjątkiem:
 - decyzji przyjętych przez Radę na podstawie art. 108 ust. 2 akapit trzeci Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej,
 - aktów Rady przyjętych zgodnie z rozporządzeniem Rady dotyczącym handlowych środków ochronnych w rozumieniu art. 207 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej,
 - aktów Rady, poprzez które Rada wykonuje uprawnienia wykonawcze zgodnie z art. 291 ust. 2 akapit drugi Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej;
- przeciwko aktowi lub zaniechaniu Komisji na podstawie art. 331 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Trybunał jest również właściwy do orzekania w zakresie skarg określonych w tych samych artykułach, wniesionych przez jedną z instytucji Unii przeciwko aktowi lub zaniechaniu Parlamentu Europejskiego, Rady, obu tych instytucji stanowiących

wspólnie lub Komisji, jak również w przypadkach skarg jednej z instytucji Unii przeciwko aktowi lub zaniechaniu Europejskiego Banku Centralnego.

B. Skargi pośrednie: sprawa ważności wniesiona do sądu krajowego (art. 267 TFUE – tryb prejudycjalny)

Co do zasady, sądy krajowe same stosują prawo unijne, gdy wymaga tego dana sprawa. Jeśli jednak kwestia wykładni prawa unijnego zostanie podniesiona przed sądem krajowym, sąd ten może zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Jeżeli sprawa toczy się przed sądem najwyższej instancji, sąd ten jest zobowiązany wnieść sprawę do Trybunału Sprawiedliwości. Generalnie sąd krajowy przedstawia pytanie (pytania) w sprawie wykładni lub ważności przepisu prawa UE w formie postanowienia sądowego i zgodnie z krajowymi przepisami procesowymi. Sekretariat powiadamia o wniosku strony postępowania krajowego oraz państwa członkowskie i instytucje Unii Europejskiej. Podmioty te mają dwa miesiące na przedstawienie Trybunałowi uwag pisemnych.

C. Właściwość sądu drugiej instancji

Trybunał Sprawiedliwości jest także właściwy do orzekania w sprawie odwołań od wyroków i postanowień Sądu, przy czym odwołania muszą ograniczać się do kwestii prawnych. Odwołanie nie ma skutku zawieszającego.

Jeżeli odwołanie zostanie uznane za dopuszczalne i uzasadnione, Trybunał Sprawiedliwości uchyla orzeczenie Sądu i sam rozstrzyga sprawę; w przeciwnym razie musi zwrócić sprawę Sądowi do ponownego rozpoznania.

OSIĄGNIĘCIA

Trybunał Sprawiedliwości okazał się bardzo ważnym czynnikiem integracji europejskiej, a zdaniem niektórych – wręcz jej siłą napędową.

A. Ogólnie

Wyrokiem z 5 lutego 1963 r. w sprawie *Van Gend & Loos* Trybunał wprowadził zasadę, że prawo wspólnotowe ma bezpośrednie zastosowanie w sądach państw członkowskich. Podobnie wyrok Trybunału z 15 lipca 1964 r. w sprawie *Costa przeciwko ENEL* miał podstawowe znaczenie w procesie definiowania prawa wspólnotowego jako niezależnego systemu mającego pierwszeństwo nad przepisami prawa krajowego. Należy wspomnieć także inne istotne wyroki w sprawie ochrony praw człowieka, takie jak wyrok z 14 maja 1974 r. w sprawie *Nold*, w którym Trybunał stwierdził między innymi, że podstawowe prawa człowieka są integralną częścią ogólnych zasad prawa, na których strażą stoi Trybunał (zob. notę [4.1.1](#)).

B. W szczególnych dziedzinach

— Swobodny przepływ towarów: wyrok z 20 lutego 1979 r. w sprawie *Cassis de Dijon*, w którym Trybunał orzekł, że wszystkie produkty wyprodukowane i wprowadzone do obrotu w danym państwie członkowskim zgodnie z prawem powinny, co do zasady, zostać dopuszczone do obrotu na rynkach wszystkich pozostałych państw członkowskich.

- Swobodny przepływ osób: w wyroku w sprawie Bosman z 1995 r. stwierdzono, że sport zawodowy jest działalnością gospodarczą, której wykonywania nie mogą ograniczać przepisy federacji piłki nożnej regulujące transfery zawodników lub ograniczające liczbę obywateli innych państw członkowskich.
- Kompetencje zewnętrzne Wspólnoty: wyrok AETR z 31 marca 1971 r. w sprawie Komisja przeciwko Radzie, który uznał prawo Wspólnoty do zawierania umów międzynarodowych w dziedzinach objętych zakresem prawa wspólnotowego.
- W 1991 r. w wyroku w sprawie Francovich i in. Trybunał wypracował inną podstawową zasadę: odpowiedzialność państwa członkowskiego wobec jednostek za szkodę wyrządzoną im w wyniku naruszenia przepisów, którego dopuściło się to państwo członkowskie, nie transponując dyrektywy do krajowego porządku prawnego lub transponując ją z opóźnieniem.
- Różne wyroki dotyczące zabezpieczenia socjalnego (sprawa Defrenne z 1976 r. na temat równego wynagrodzenia dla mężczyzn i kobiet) i BHP pracowników (sprawa BECTU z 2001 r.).

Trzeba dodać, że jedną z najważniejszych zasług Trybunału było wprowadzenie zasady, zgodnie z którą nie należy dokonywać sztywnej wykładni traktatów, lecz należy je rozpatrywać w świetle stopnia integracji i celów określonych w samych traktatach. Zasada ta umożliwiła stanowienie prawa w dziedzinach, które nie są przedmiotem szczególnych postanowień Traktatu, na przykład w dziedzinie walki z zanieczyszczeniem: w wyroku z 13 września 2005 r. w sprawie *Komisja przeciwko Radzie* Trybunał umożliwił Unii Europejskiej przyjmowanie środków z zakresu prawa karnego, jeżeli są „konieczne” do osiągnięcia wyznaczonego celu w zakresie ochrony środowiska.

W 2017 r. przy okazji obchodów 60. rocznicy podpisania traktatów rzymskich powstała z inicjatywy prezesa TSUE oraz prezesów sądów konstytucyjnych i sądów najwyższych z 28 państw członkowskich Sieć Sądowa Unii Europejskiej.

Ma ona wspierać wymianę informacji na temat orzecznictwa między uczestniczącymi w niej sądami krajowymi i TSUE. Na stronie internetowej o ograniczonym dostępie uczestniczące sądy krajowe oraz TSUE publikują informacje na temat swojego orzecznictwa dotyczącego prawa UE, pytań, które sądy krajowe skierowały do TSUE w celu wydania orzeczenia w trybie prejudycjalnym, a także na temat not i badań.

Pierwszym osiągnięciem sieci było stworzenie platformy współpracy (platformy JNEU) dostępnej we wszystkich językach urzędowych UE, na której gromadzi się wyniki prac prowadzonych przez sędziów Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i sędziów krajowych w toku ich działalności sądowej. Sędziowie mają dostęp do narzędzia, które umożliwia im udostępnianie innym sędziom orzecznictwa oraz badań i analiz z myślą o dzieleniu się wiedzą i poprawie efektywności.

Z platformy JNEU korzysta obecnie ponad 2 000 użytkowników w sądach konstytucyjnych i sądach najwyższych państw członkowskich.

SĄD

(zob. notę [1.3.9](#))

A. Właściwość Sądu (art. 256 TFUE)

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej składa się z dwóch sądów, właściwego [Trybunału Sprawiedliwości](#) i [Sądu](#). Jako że Trybunał Sprawiedliwości ma wyłączną właściwość w sprawach między instytucjami i w sprawach wniesionych przez państwo członkowskie przeciwko Parlamentowi Europejskiemu lub Radzie, Sąd jest właściwy w pierwszej instancji we wszystkich innych sprawach tego rodzaju, w szczególności w sprawach wniesionych przez osoby fizyczne i w sprawach wniesionych przez państwo członkowskie przeciwko Komisji.

Zgodnie z TFUE Sąd rozpatruje w pierwszej instancji sprawy z art. 263, 265, 268, 270 i 272 TFUE, w szczególności w dziedzinach wskazanych poniżej, z wyjątkiem spraw wnoszonych przez państwa członkowskie, instytucje unijne lub Europejski Bank Centralny, w których Trybunał Sprawiedliwości ma właściwość wyłączną (art. 51 Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej):

- sprawy o uchylenie aktów instytucji, organów, urzędów lub agencji UE lub o zaniechanie, wnoszone przeciwko instytucjom przez osoby fizyczne lub prawne (art. 263 i 265 TFUE);
- sprawy wniesione przez państwo członkowskie przeciwko Komisji;
- sprawy o naprawienie szkody wyrządzonej przez instytucje lub organy, urzędy lub agencje UE lub ich pracowników (art. 268 TFUE);
- spory dotyczące umów zawartych przez Unię lub w imieniu Unii, w których wyraźnie wskazano właściwość Sądu (art. 272 TFUE);
- sprawy dotyczące własności intelektualnej wnoszone przeciwko Urzędowi Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej oraz przeciwko Wspólnotowemu Urzędowi Ochrony Odmian Roślin;
- spory między Unią a jej pracownikami, w tym spory pomiędzy wszystkimi instytucjami i organami, urzędami lub agencjami, z jednej strony, a ich pracownikami, z drugiej strony;
- sprawy wniesione przeciwko decyzjom Europejskiej Agencji Chemikaliów.

Statut może rozszerzyć właściwość Sądu na inne dziedziny.

Co do zasady, wyroki wydane przez Sąd w pierwszej instancji mogą być przedmiotem odwołania do Trybunału Sprawiedliwości, przy czym odwołanie ogranicza się do kwestii prawnych.

B. Orzeczenia prejudycjalne

Sąd jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym (art. 267 TFUE) w kwestiach określonych w Statucie (art. 256 ust. 3 TFUE). Ponieważ jednak do Statutu nie wprowadzono przepisów w tej sprawie, Trybunał Sprawiedliwości ma obecnie wyłączną właściwość do orzekania w trybie prejudycjalnym.

C. Właściwość odwoławcza

Od wyroków Sądu można się odwołać do Trybunału Sprawiedliwości w terminie dwóch miesięcy, przy czym odwołanie jest ograniczone do kwestii prawnych.

SĄD DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ UNII EUROPEJSKIEJ

Z dniem 1 września 2016 r. Sądowi przekazano właściwość do rozpoznawania sporów między Unią a jej pracownikami (zob. notę [1.3.9](#)), co oznaczało rozwiązanie Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej utworzonego w 2004 r. W związku z tym rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2016/1192 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie przekazania Sądowi właściwości do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów między Unią Europejską a jej pracownikami uchylono decyzję Rady 2004/752/WE, Euratom ustanawiającą Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej. Sprawy zawisłe przed Sądem do spraw Służby Publicznej w dniu 31 sierpnia 2016 r. zostały przekazane w dniu 1 września 2016 r. do Sądu, który kontynuuje ich rozpoznawanie z uwzględnieniem stanu, w jakim znajdowały się w tym dniu, a środki proceduralne podjęte w tych sprawach przez byłą Sąd do spraw Służby Publicznej pozostają wiążące. W przypadku przekazania Sądowi sprawy po rozprawie ustny etap postępowania zostanie otwarty na nowo.

W odniesieniu do odwołań od orzeczeń Sądu do spraw Służby Publicznej będących w trakcie rozpatrywania w chwili przekazania właściwości w dniu 1 września 2016 r. lub wniesionych po tym dniu wprowadzono system przejściowy. Sąd pozostaje właściwy do rozpoznania tych odwołań. W takich sprawach nadal powinny mieć zastosowanie również art. 9-12 załącznika I do statutu Trybunału.

ROLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Według art. 257 TFUE Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, mogą utworzyć przy Sądzie sądy wyspecjalizowane do rozpoznawania w pierwszej instancji niektórych kategorii skarg wniesionych w konkretnych dziedzinach. Parlament i Rada są zobowiązane stanowić w drodze rozporządzeń na wniosek Komisji i po konsultacji z Trybunałem Sprawiedliwości albo na wniosek Trybunału Sprawiedliwości i po konsultacji z Komisją.

Zgodnie z art. 281 TFUE Statut Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest określony w odrębnym protokole, a Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, mogą zmienić postanowienia statutu^[1].

Parlament jest jedną z instytucji wymienionych w art. 263 TFUE, które mogą wnosić sprawy do Trybunału (jako strona).

Udo Bux
05/2019

[1] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 741/2012 z dnia 11 sierpnia 2012 r., rozporządzenie (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. oraz rozporządzenie (UE, Euratom) 2016/1192 z dnia 6 lipca 2016 r.

